

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Kateřina Salačová

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

Vlastenectví v lokálním politickém životě

Kateřina Salačová

© 2010 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Salačová

obor: Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název tématu: **Vlastenectví v lokálním politickém životě**

Struktura bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Politický proces na komunální politické úrovni
4. Vlastenectví - definice a teorie
5. Význam vlastenectví v politickém životě
6. Vliv vlastenectví na komunální politický proces
7. Závěr
8. Seznam literatury
9. Přílohy

Rozsah původní zprávy: 30 - 40 stran

Seznam odborné literatury:

- Čmejrek, I.: *Obce a regiony jako politický prostor*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008.
Gellner, A.: *Národy a nacionalismus*. Praha: Naklad. Josef Hříbal, 2. vydání, 1993.
Gellner, A.: *Nacionalismus*. Brno: CDK, Brno 2003.
Hobsbawm, E., J.: *Národy a nacionalismus od roku 1780*. Brno: CDK Brno, 2000.
Hroch, M.(ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus. Čfranka textů*: Praha, Slon, Sociologické nakladatelství, 2003.
Hudák, J.; Jitřner, P.; Svoboda, J.: *Komunální politické systémy*. Praha: Desktop Publishing UK FF, 2003
Schauer, H., G.: *Naše dvě otázky*. In.: *Čas*. 1. číslo. Praha: 1886.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Radek Kopřiva**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2010

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 19.11.2008

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Vlastenectví v lokálním politickém životě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2010

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Ing. Radkovi Kopřivovi za nezanedbatelnou pomoc při vypracování mé bakalářské práce.

Vlastenectví v lokálním politickém životě

Nationalism in Municipal Political Life

Souhrn

Cílem předkládané práce je charakterizovat vlastenectví a jeho význam v lokálním politickém procesu a odpovědět na tyto stěžejní otázky:

1. Má v současné době význam zabývat se při výzkumu komunálního politického procesu vlastenectvím, tedy je vlastenectví významným činitelem komunální politiky?
2. Reflektuje současná diskuse o otázce vlastenectví a nacionalismu také problematiku politiky na komunální úrovni? Je problematika vlastenectví a nacionalismu relevantní otázkou současné české politické vědy orientující se na politický proces subnacionálních úrovní rozhodování?

K zodpovězení stěžejních otázek poslouží zhodnocení dostupné literatury, nejprve literatury zabývající se demokracií, demokratickým politickým systémem a jeho principy, komunálním politickým systémem a jeho specifiky (např. Dahl, 2001; Novák, 1997; Sartori, 2001; a další), dále pak literatury zaměřené na otázku vlastenectví a nacionalismu (Hobsbawm, 1972; Lemberg, 1964; Gellner 1993; Renan, 1882).

Na základě zhodnocení dostupné literatury zodpoví autorka v závěru práce stěžejní otázky položené v této práci, a to, zda má v současné době význam zabývat se při výzkumu komunálního politického procesu vlastenectvím a zda současná diskuse o otázce vlastenectví reflektuje problematiku politiky na komunální úrovni.

Summary

The aim of presented work is to characterize the importance of patriotism and the local political process and answer these key questions:

1. Currently has to deal with the importance of research on municipal political process, patriotism, patriotism is thus an important factor in local politics?

2. It reflects the current debate on the question of patriotism and nationalism, the policy issues at the municipal level? Is patriotism and nationalism issues relevant to the current issue of Czech political science oriented to the political process subnacionálních levels of decision making?

To answer the key questions will assess the available literature, first of all literature dealing with democracy, democratic political system and its principles, municipal political system and its specifics (eg Dahl, 2001; Smith, 1997; Sartori, 2001, and others), as well as literature focused on the question of patriotism and nationalism (Hobsbawm, 1972, Lemberg, 1964, Gellner 1993, Renan, 1882).

Based on the evaluation of the available literature, the author will answer in the end of the work's core issues of this work, and whether it currently has to deal with the importance of research on municipal political process, patriotism and whether the current debate on the issue reflects the patriotism issue policies at the municipal level.

Klíčová slova:

Demokracie

Decentralizace

Komunální politika

Vlastenectví

Nacionalismus

Keywords:

Democracy

Decentralization

Municipal Politics

Patriotism

Nationalism

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Cíl práce a metodika	5
3. Politický proces na komunální politické úrovni	6
3.1 Demokracie	6
3.1.1 Vývoj demokracie.....	6
3.1.2 Moderní demokracie	7
3.2 Politické strany v demokracii	9
3.2.1 Definice politické strany	10
3.3 Volební systém	11
3.4 Obecní zřízení	12
3.4.1 Obec	12
3.4.1.1 Orgány obce	13
3.4.1.2 Politický proces na lokální úrovni – volby do zastupitelstva obce.....	14
3.5 Krajské zřízení	16
3.5.1 Kraj	16
3.5.1.1 Orgány kraje	16
3.5.1.2 Politický proces na regionální úrovni – volby do zastupitelstva kraje	18
4. Vlastenectví – definice a teorie.....	20
4.1 Národ	20
4.2 Nacionalismus.....	21
5. Význam vlastenectví v politickém životě.....	28
6. Vliv vlastenectví na komunální politický proces.....	31
7. Závěr	34
8. Seznam literatury	35

1. Úvod

Myšlenka nacionalismu a vlastenectví měla v historii významnou úlohu. Nacionalismus jako ideologie vznikl v 18. století a největšího rozmachu dosáhl ve století 19. Ideologie nacionalismu vedla k vytvoření nových států, národní obrozenci a buditelé se o myšlenku nacionalismu opírali při posilování národní identity. Mezi státy vzniklé na národním principu patřila mimo jiné také naše První republika (Československo v letech 1918-1938). Do tohoto nově vzniklého samostatného státu bylo zařazeno několik etnických skupin (historicky, politicky a ekonomicky rozdílné), které měly nadále vystupovat jako jeden národ. Z myšlenky nacionalismu v meziválečném období vzešla fašistická ideologie (Mussolini, Hitler), která je charakteristická tím, že popírá demokratické principy, zneužívá propagandy a cenzury, staví jeden národ nad národy ostatní. Tato ideologie vyústila v 2. světovou válku, kdy se jeden národ snažil ovládnout celý svět a použil k tomu násilí.

V současné době je celosvětovým trendem proces globalizace, posouvání národní úrovně na úroveň nadnárodní. Globalizace s sebou přináší nejen politické či ekonomické změny, ale i změny společenské. Není už tedy vlastenectví a nacionalismus přežitkem? Odpověď na tuto otázku není jednoznačná. Také v současnosti nalezneme příznivce nacionalismu, kteří zastávají myšlenku, že to nebyl nacionalismus, který vedl k válkám, ale touha jedné mocnosti vytvořit nadnárodní útvar za cenu likvidace odpůrců. Podle svých příznivců nacionalismus pouze napomáhá vítězství národních myšlenek a národního cítění, jeho příznivci se snaží přesvědčit ostatní o tom, že nacionalismus je ideologie jako jiné (má stejné sklony k násilí).

Aktuálním tématem současnosti je proces decentralizace politické moci – delegování pravomocí a odpovědnosti z orgánů státní správy na orgány územní samosprávy. Tato práce se zabývá otázkou komunální politiky, charakterizuje její specifika a hledá prostor pro nová bádání v oblasti problematiky významu vlastenectví a jeho vlivu na komunální politický proces. Předmětem této práce je nejen otázka komunální politiky, ale také otázka vlastenectví, práce se zabývá vývojem vlastenectví v čase a jeho vlivem na politický proces v ČR na národní a na komunální úrovni.

2. Cíl práce a metodika

Problematika nacionalismu a vlastenectví byla v minulosti častým námětem studia řady společenskovedních autorů (např. Hobsbawm, 1972; Lemberg, 1964; Gellner 1993; Renan, 1882). V souvislosti s celospolečenskými procesy počátku devadesátých let získala na významu subnacionální úroveň politického procesu. Politická věda postupně začala věnovat problematice komunální politiky zvýšený zájem. Předkládaná práce si v této souvislosti klade otázku vztahu vlastenectví jako determinanty komunálního politického života. Cílem této práce je charakterizovat vlastenectví jako činitel lokálního politického procesu. Výzkum vlastenectví v politickém životě obcí ČR je podmíněn poznatky o hodnotových postojích politických aktérů a bezesporu také elektorátu. Rozsáhlý výzkum hodnotových postojů je ovšem vzhledem k povaze bakalářské práce nad její rámec. Z tohoto důvodu si autorka klade v souvislosti s cílem práce méně ambiciózní otázky, a to:

1. Má v současné době význam zabývat se při výzkumu komunálního politického procesu vlastenectvím, tedy je vlastenectví významným činitelem komunální politiky?
2. Reflektuje současná diskuse o otázce vlastenectví a nacionalismu také problematiku politiky na komunální úrovni? Je problematika vlastenectví a nacionalismu relevantní otázkou současné české politické vědy orientující se na politický proces subnacionálních úrovní rozhodování?

Vzhledem k tomu, že je nad rámec možností této práce měřit například hodnotové postoje občanů ČR, k zodpovězení stěžejních otázek poslouží této práci zhodnocení dostupné literatury. V případě první otázky je třeba nejprve na základě dostupné literatury charakterizovat specifika komunální politiky a demokratického zřízení obecně. U druhé otázky autorka analýzou dostupné literatury charakterizuje otázku vlastenectví a jeho principy. Dílčím posláním této práce je, na základě zhodnocení dostupné literatury, vytvořit základ pro další výzkum této problematiky. Tato práce předkládá především teoretická východiska, která mohou posloužit dalšímu výzkumu problematiky vlivu vlastenectví na politický proces na komunální politické úrovni.

3. Politický proces na komunální politické úrovni

3.1 Demokracie

Demokracie je pojem odvozený z řeckých slov demos = lid a kratein = vládnout, z toho pak demokracie = „vláda lidu“. Demokracie byla v různých obdobích dějin pojmována rozdílně, základním problémem bylo pojetí slova demos (lid) – přesněji to, kdo k lidu patřil a kdo měl tedy právo podílet se na vládě (Novák, 2001: 7-8).

3.1.1 Vývoj demokracie

První zmínky o demokracii pochází již z antiky (klasické Řecko a republikánský Řím), v té době bylo však na demokracii pohlíženo negativně, byla spojována nejen s vládou lidu, ale i s vládou chudých a nemajetných, jejichž cílem bylo podle tehdejších filosofů okrádat majetné. Někteří z tehdejších filosofů se klonili k aristokratické vládě (Sokrates, Platón), jiní pak byli spíše zastánci vlády smíšené (Aristoteles) (Novák, 2001: 13-15).

Platón ve svém díle *Ústava* popsal čtyři modely státního zřízení – aristokracii, demokracii, oligarchii a tyranii. V jeho pojetí je demokracie zřízením, které přináší příliš svobody, oligarchie je zřízením, které dovolí vládnoucím střídat velká bohatství, tyranie je zřízením, které podporuje otroctví. Nejlépe v jeho pojetí funguje aristokracie, která funguje na principu ctižádostivosti a touhy po cti a slávě (Hošek, 1993: 47)¹.

Aristoteles ve svém díle *Politika* nazval demokracii pokleslou formou státního zřízení – „vláda davu“ či „domácnost bez pána“. Jako jediná možná forma demokracie by pro něj byla přijatelná politheia = spořádaná demokracie - vláda lidu, kde mají všichni svobodní občané stejná práva, ale do úřadů jsou voleni pouze ti nejschopnější lidé, kteří moudře vládou ve prospěch blaha všech (v praxi však bylo velmi obtížné sehnat dostatek schopných a ctnostných občanů). Podle Aristotela je nejlepším státním zřízením monarchie = vláda spravedlivého panovníka, uznával ale i aristokracii = vláda těch nejlepších, nejvhodnějších lidí ve státě nebo alespoň svobodných občanů státu (Mulgan, 1998: 34-36).

¹ Podle Platóna je největší slabinou demokracie to, že moc drží skupina demagogů, kteří pro dosažení svých cílů využívají sporu mezi bohatými a chudými, a každá demokracie se tak zákonitě proměňuje v tyranii.

Až do konce 18. století měl pojem demokracie převážně negativní význam, demokracie byla spojována s vládou chudých a okrádáním bohatých.

Po Velké francouzské revoluci a revoluci v USA došlo k pozitivní změně ve vnímání demokracie a k následným úpravám demokratického systému. Vznikla zastupitelská demokracie, systém nejen pro chudé, ale pro všechny a ku prospěchu všech.

3.1.2 Moderní demokracie

Politická rovnost je v podání R. Dahla (2001: 41-46), jednoho z předních amerických politologů 20. století, postavena na šesti kritériích:

- účinná participace na moci
- volební rovnost
- princip spravedlnosti
- poučené porozumění založené na informacích
- zapojování se do projednávání témat
- participace všech dospělých

V souvislosti s R. Dahlem (2001: 41-46) se užívá pojem polyarchie = reálně existující demokracie. Je třeba rozlišovat ideální demokracii a polyarchii, dokonalá demokracie neexistuje, můžeme pouze posuzovat, nakolik se existující demokratické systémy ideálu přibližují. Tento Dahlův koncept patří mezi deskriptivní demokratické teorie – prověřuje předem stanovená kritéria, nesnaží se posuzovat, pouze popisuje.

Dále Dahl (2001: 41-46) ve stejném díle dále představuje několik podmínek, které umožňují správné fungování demokracie, jsou to především volení úředníci, dále pak svobodné a pravidelné volby, všeobecné právo volit a být volen (obě práva omezená věkem, zdravím apod.), svoboda projevu a také dostupnost informací a svoboda sdružování.

Jsou-li splněny podmínky nezbytné pro fungování demokracie ve státě, pak přináší demokracie tyto zásadní kladné důsledky, zamezuje tyranii, zaštiťuje všeobecnou svobodu a základní lidská práva, dává občanům možnost rozhodovat o věcech, které se jich přímo týkají a chránili tak své zájmy a snaží se zajistit mír a prosperitu státu (Dahl, 2001: 41-46).

Podle způsobu výkonu moci rozlišujeme dvě formy demokracie:

- přímá demokracie
- zastupitelská (reprezentativní) demokracie

Přímá demokracie byla zmiňována už v případě antiky (Platon, Aristoteles), upřednostňovala se až do 18. století, ovšem jen v ojedinělých případech (renesance, některé italské městské státy či severské země). Přímá demokracie správně funguje pouze u malých politických jednotek, takovéto malé státy jsou však právě pro svou velikost v ohrožení před státy velkými. V současnosti téměř všechny západní státy užívají pouze určité prvky přímé demokracie, fungují však na principu zastupitelské demokracie.

Podle R. Dahla (2001: 81) je systém zastupitelské demokracie u velkých politických jednotek nezbytný, protože žije-li mnoho obyvatel na velké rozloze, pak není proveditelné, aby se scházeli na jednom místě a podíleli se tak na moci přímo. Tento názor převládal až do konce 18. století. Myslitelé jako Rousseau či Montesquieu byli značně pesimističtí v otázce vytvoření fungující demokracie u velkých států.

Aby mohlo dojít k přechodu na systém zastupitelské demokracie, bylo třeba 3 historických transformací:

- 1) zavedení demokratických principů – 5. stol. př. n. l., řecké městské státy
- 2) zavedení zastupitelské demokracie v nejvyspělejších státech – 19. stol.
- 3) globální rozšíření zastupitelské demokracie – zvýšení počtu států se zastupitelskou demokracií

Na globální rozšíření zastupitelské demokracie pohlížel R. Dahl (1995: 76) na konci 80. let poněkud skepticky, domníval se, že je to otázka vzdálené budoucnosti. Trvalo-li totiž zavedení zastupitelské demokracie ve 40 nejvyspělejších státech zhruba 200 let, jak dlouho by trvalo její globální rozšíření?

V současnosti se ukazuje, že přes Dahlovu skepsi, rozšiřování zastupitelské demokracie na počátku 21. století postupuje, a to poměrně rychlým tempem. Uvádí se, že zastupitelská demokracie funguje již ve 120 státech, což je trojnásobek oproti konci 80. let.

Ne všechny tyto státy splňují všechny demokratické podmínky, avšak postupně se vyvíjí a přibližují ideálu demokracie (Čmejrek, 2008: 27)².

V zastupitelské neboli reprezentativní demokracii volí občané svého zástupce, který pak hájí jejich zájmy. Kontakt voličů se zástupcem je téměř nemožný, stejně jako participace všech obyvatel na moci. U této formy demokracie je moc delegovaná – lid předává svou moc volenému orgánu (parlament, prezident), tento orgán je lidu zodpovědný. U volených zástupců lidu hrozí riziko, že budou jednat především ve svém vlastním zájmu, nikoli v zájmu svých voličů (Dahl, 2001: 86).

Zastupitelská demokracie má i svůj rub, a to nutnou spolupráci mezi delegovanými zástupci a byrokraty (úředníky). Spolupráce je značně komplikovaná, zůstává sice téměř vždy v hranicích demokracie, ty jsou však velmi široké a kontrola občanů není vždy dostatečná.

Demokratické státy můžeme rozdělit jednak podle toho, kdo stojí v čele státu a jak je do funkce vybírán, pak mluvíme o republice či monarchii, a dále pak podle podoby vládního systému. Rozlišujeme parlamentní, prezidentský a poloprezidentský systém (Dahl, 2001: 87).

3.2 Politické strany v demokracii

Obecně je politická strana organizace, která pod svým vlastním jménem nominuje kandidáty do různých veřejných funkcí. Nejprve je třeba oddělit od sebe politickou stranu a nátlakovou skupinu. Politická strana má za hlavní cíl získat moc a přímo se účastnit na jejím výkonu, zúčastňovat se voleb a na závěr především utvořit vládu. Nátlaková skupina (od 70. let 20. století) je organizace, jejímž hlavním účelem je ovlivňovat politickou moc, nátlaková skupina nemá zájem o převzetí moci, pouze vytváří na politické představitele nátlak (působí zvenčí – např. ekologické hnutí apod.). Zvláštním typem nátlakových stran jsou pak politická hnutí, která mají pouze jeden přesný cíl, na rozdíl od politických stran – např. ekologická hnutí (Novák, 1997: 40-42).

² Střet regionalizace a globalizace – kritici regionalizace tvrdí, že regionalizace napomáhá omezování politických kompetencí na národní úrovni (např. Bauman).

3.2.1 Definice politické strany

Politická strana je organizace trvalého charakteru, zůstává, i když současní vůdci a členové odejdou. Členství v politické straně je dobrovolné, členy spojuje určitý společný zájem. Politické strany jsou uspořádány od celostátní až po místní úroveň, mají určitý vypracovaný ideologický program, snaží se o výkon moci, ne pouze o její ovlivňování. Strany, které splňují tato kritéria vznikají od 19. století – šíří se z USA do Velké Británie a na evropský kontinent se dostávají po roce 1848 (Novák, 1997: 42).

Podle koncepce, které se Novák ve svém díle drží, vznikají politické strany nejčastěji dvěma způsoby, a to volebním či mimovolebním způsobem. Volební a parlamentní strany vznikají tak, že stejně ideologicky orientovaní poslanci v parlamentu se sdružují a dochází tak i ke sdružování místních výborů, jejichž členové kandidáty do parlamentu zvolili, což postupně vede k trvalé spolupráci a vzniku politické strany. Mimovolební a mimoparlamentní strany vznikají z již existující instituce neparlamentního charakteru. Takové organizace jsou např. odbory, banky, velké podniky, náboženské skupiny, podzemní hnutí či politické ligy. Strany vzniklé z neparlamentního prostředí jsou obecně centralizovanější, disciplinovanější a soudržnější (hlasují soudržně, bez rebelií). Vždy ale záleží na povaze organizace, ze které politické strany vzešly (Novák 1997: 42).

Základní (tradiční) typy politických stran jsou dva, strana mas, která se vyznačuje snahou o co nejvíc členů, kvůli členským příspěvkům apod.; obecně jsou strany mas mnohem centralizovanější a disciplinovanější (obvykle mimoparlamentní vznik – zejména socialistické a komunistické strany) a strana kádrů, která se vyznačuje snahou o získání významných osobností, vlivných, bohatých; parlamentní vznik – volnost jednotlivých členů strany (Novák, 1997: 44-47)³.

System politických stran podle jejich ideologického zaměření v demokratickém systému (tradiční dělení):

- krajní levice - extrémny
- levice – komunistická strana, sociálně - demokratická strana
- střed – strana zelených

³ Existuje řada dalších typologií politických stran – např. autoři Marx, Sartori, Blondel, Friedrich a další.

- pravice – křesťansko – demokratická strana, občanská demokratická strana
- krajní pravice – extrémny (Říchová, 2002: 37-38).

3.3 Volební systém

Volby jsou v demokratickém systému důležité, fungují jako prostředek lidu k vyjádření politického názoru a odměňování či naopak penalizaci politiků za jejich dosavadní činnost. Volby pomáhají obsazovat důležité politické posty (voličské hlasy se převádějí na mandáty). Mimo voleb je ustavování do funkcí možné několika dalšími způsoby - rodem (zděděním), losem, jmenováním, konkurzem, aklamací (veřejný projev podpory), plebiscitem (lidové hlasování), ustavením z titulu jiné funkce (Sartori, 2001: 27-43).

V demokratickém systému plní volby hned několik funkcí, legitimizují politický systém, vyhledávají politické elity, napomáhají řešit problémy ve společnosti – přenesením konfliktu z lidu na reprezentanty, zajišťují mocenské změny – pravidelné střídání elit u moci, ustavují se v nich volené orgány, umožňují kontrolu politických stran (Sartori, 2001: 27-43).

Existují čtyři principy demokratického volebního práva. Volební právo je všeobecné, což znamená, že je omezeno pouze věkem, státním občanstvím, právní způsobilostí a trestním či pracovním důvodem; všeobecné hlasovací právo dělíme ještě na aktivní (právo volit) a pasivní (právo být zvolen). Dále je volební právo rovné, takže každý hlas má stejnou váhu a každý občan má stejný počet hlasů, tajné a přímé, to znamená, že každý občan volí sám (např. prezidentské volby v USA) (Sartori, 2001: 27-43).

Volební systém představuje způsob, kterým jsou političtí představitelé voleni a jak jsou jim přidělovány hlasy. Rozlišujeme 3 základní typy volebních systémů – většinový, ve kterém vítěz získává všechny mandáty ve volebním obvodu, poměrný, ve kterém jsou mandáty rozdělovány určitým poměrem – užití volebních dělitelů a formulí a smíšený, kde se část mandátů rozděluje poměrným systémem a část většinovým (Říchová, 2002: 45-49).

Většinový volební systém je obvykle jednomandátový, a to buď jednokolový (relativně většinový) nebo dvoukolový (absolutně většinový). V jednokolovém systému se

stává vítězem ten, kdo dosáhl nejvyššího počtu hlasů (neznamená to ale nadpoloviční většinu hlasů). V dvoukolovém systému je nutné získat v prvním kole nadpoloviční většinu hlasů, jinak následuje druhé kolo, do kterého postupují buď dva nejlepší kandidáti (např. Senát ČR) nebo všichni ti, kteří dosáhli určitého počtu hlasů. Vítěz pak vzejde z druhého kola voleb (např. Francie) (Říchová, 2002: 45-49).

Poměrný volební systém využívá kandidátních listin. Volič v poměrném volebním systému volí kandidátku jako celek, s možností udělování preferenčních hlasů. Preferenční hlasy lze udělovat i kandidátům z různých stran (např. Švýcarsko). Výsledky volebního systému mohou být ovlivňovány předem nastavenými proměnnými, kterými jsou velikost volebních obvodů (u malých volebních obvodů je kandidát více spojen s voliči), volební klauzule (určité kvóty předepsané pro získání mandátu), volební formule (přepočítávání voličských hlasů na mandáty) a počet a charakter volebních obvodů (Říchová, 2002: 45-49).

3.4 Obecní zřízení

Podle Ústavy ČR se Česká republika člení na obce – nejmenší územně-samosprávné celky a kraje – vyšší územně-samosprávné celky (článek 99 Ústavy). Tato práce se snaží o stručnou definici obce i kraje, jejich orgánů a jejich politického procesu.

3.4.1 Obec

Definice obce vychází ze zákona 128/2000 Sb. o obcích. Obec je základní jednotkou veřejné správy a samosprávy a zároveň veřejnoprávní korporace. Území obce je vymezeno jedním či více katastrálními územími. Obec má ve vlastnictví majetek, vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese za tyto právní vztahy zodpovědnost. Nově může obec vzniknout dvěma způsoby, a to sloučením sousedících obcí nebo oddělením místní části od obce. Nejčastěji pak obec zaniká sloučením s jinou obcí (Čmejrek, 2008: 28)⁴.

⁴ Podle obecního zřízení je za obec pokládáno jakékoliv sídlo s vlastní samosprávou (tedy i město či statutární město), mezi lidmi se o obcích obvykle hovoří jako o vesnicích (protiklad města). Je tedy nutno používat označení obce v souladu s obecním zřízením.

3.4.1.1 Orgány obce

Základním orgánem územní samosprávy obce je obecní zastupitelstvo. Členové zastupitelstva jsou do funkce voleni hlasováním občanů v řádných volbách. Mandát vykonávají osobně a jejich funkce je veřejná. Zastupitelstvo obce má právo rozhodovat o věcech, patřících do samostatné působnosti obce, mimo jiné například sestavuje rozpočet obce a závěrečný účet obce, vytváří program rozvoje obce, územní plán obce a regulační plán, zakládá či ruší příspěvkové organizace a organizační složky obce, zřizuje či ruší právnické osoby, zřizuje dočasné a trvalé peněžní fondy.

Mimo toho obecní zastupitelstvo vydává obecně závazné vyhlášky, rozhoduje o majetkoprávních úkonech, volí ze svých řad starostu, místostarosty a je-li zřízena rada obce, pak i další její členy. K platnému usnesení se zastupitelstva obce je potřebný nadpoloviční souhlas všech členů zastupitelstva. Nedokáže-li se zastupitelstvo sejít v usnášeníschopném stavu po dobu delší než půl roku, je Ministerstvem vnitra rozpuštěno. Stejně tak není zastupitelstvo schopno rozhodování, klesne-li počet členů pod polovinu případně pod pět (nejsou-li náhradníci). Obecní zastupitelstvo se schází tak často, jak je potřeba, alespoň však jednou za 3 měsíce, zasedání svolává a většinou i řídí starosta obce.

Zasedání zastupitelstva musí být rozpuštěno, nedostaví-li se na něj nadpoloviční většina členů. Nejpozději do dvou týdnů pak musí být svoláno nové zasedání. Schůze zastupitelstva jsou veřejné, občané se o místě a čase konání zasedání musí dozvědět nejméně týden před konáním (vyvěšeno na úřední desce obce). Průběh zasedání je písemně zachycen a podepsán starostou a ověřovateli. Zápis ze zasedání pak obsahuje počet přítomných zastupitelů, průběh jednání, výsledky hlasování a následně přijatá usnesení. Pořízen musí být tento zápis nejdéle do 10 dnů od jednání a občané mají právo do něj nahlédnout.

Dalším orgánem obce je obecní rada. V oblasti samostatné působnosti je rada obce výkonným orgánem, odpovědná je zastupitelstvu obce. V těch obcích, ve kterých se obecní rada nevolí, jsou její funkce rozděleny mezi starostu a zastupitelstvo. Členové obecní rady jsou voleni z řad zastupitelstva, jejich počet je lichý, od 5 do 11 členů. Rada obce se nevolí v obcích, které mají méně než 15 zastupitelů. Zasedání obecní rady jsou neveřejná, usnesení je rada schopná pokud se na zasedání dostaví nadpoloviční většina členů (platné usnesení jen pokud souhlasí nadpoloviční většina všech členů). Stejně jako v případě schůze zastupitelstva

i rada obce pořizuje zápis, který podepisuje starosta a další člen rady (musí být pořízen do týdne od konání schůze).

V čele obecního úřadu stojí starosta, který obec reprezentuje navenek. Starostu volí zastupitelé mezi sebou. Starosta je ze své funkce odpovědný obecnímu zastupitelstvu. Starosta má zodpovědnost za poskytování informací o činnosti obce občanům, dosazuje do funkce tajemníka obecního úřadu (odpovědný starostovi). Je-li starosta obce z nějakého důvodu nucen odstoupit ze své funkce, vykonává jeho funkci, až do zvolení nového starosty, místostarosta nebo některý z členů zastupitelstva. Kromě starosty, místostarosty a případně tajemníka pracují na obecním úřadě ještě další zaměstnanci. Obecní úřad může být v případě potřeby rozčleněn do oddělení a odborů. V jednotlivých odděleních a odborech plní zaměstnanci úkoly spojené se samostatnou působností obce a některé jim svěřené úkoly působnosti přenesené.

V obcích, na jejichž území podle posledního sčítání lidu žije nejméně 10% občanů cizí národnosti, je zřízen výbor pro národnostní menšiny. Alespoň polovina členů tohoto výboru musí být tvořena příslušníky národnostních menšin (výbor musí mít vždy lichý počet členů). Výbor je zodpovědný obecnímu zastupitelstvu a plní úkoly, které mu zastupitelstvo ukládá. Obce vždy zřizují finanční a kontrolní výbor, oba výbory musí být alespoň tříčlenné. V jednotlivých částech obce mohou být zastupitelstvem zřízeny osadní výbory, jejichž hlavní funkcí je překládat zastupitelstvu obce plán rozvoje jednotlivých částí obce. Jako své iniciativní a poradní orgány mohou obce zřizovat komise. Komise potom předkládají svá stanoviska a podněty radě obce, jsou jí zodpovědné. Ve věcech přenesené působnosti odpovídají komise starostovi obce (Čmejrek, 2008: 36-41).

3.4.1.2 Politický proces na lokální úrovni – volby do zastupitelstva obce

Volby do zastupitelstva obce se uskutečňují formou hlasování, které splňuje demokratické principy, je tedy přímé, všeobecné, rovné a tajné. Volební systém je poměrný, hlasy získává volební strana, jejíž kandidátní listinu si volič vybral. Aktivní volební právo má každý občan (i cizí národnosti), který dosáhl věku 18 let a má v dané obci trvalé bydliště. Volič disponuje tolika hlasy, kolik mandátů má být ve volbách obsazeno. Do zastupitelstva

obce se volí počet členů podle velikosti obce - viz tabulka Počet členů zastupitelstva vzhledem k velikosti obce:

Počet členů zastupitelstva vzhledem k velikosti obce

Počet obyvatel obce	do 500	500 - 3000	3000 - 10000	10000 - 50000	50000 - 150000	nad 150000
Počet členů zastupitelstva	5 - 15	7 - 15	11 - 25	15 - 35	25 - 45	35 - 55

Zdroj: Zákon o obcích

Volební strany vytváří kandidátní listiny a samy určují pořadí kandidátů na listině (60 dní před konáním voleb již nelze přidávat kandidáty ani měnit jejich pořadí). Každá volební strana může podat pouze jednu kandidátní listinu. Ze zákona je za volební stranu možné považovat registrovanou politickou stranu, politické hnutí či koalici, nezávislé kandidáty a jejich sdružení, smíšená sdružení (politických stran, hnutí a nezávislých kandidátů). Pořadí volebních stran je stanoveno registračním úřadem, a to formou losu. Na obecní úrovni je početné zastoupení nezávislých kandidátů, tento fenomén vychází ze specifických rysů lokální politické situace. U malých obcí je prakticky jediným způsobem formování politických subjektů sdružování nezávislých kandidátů. Nezávislí kandidáti hrají velkou roli také při vytváření kandidátních listin parlamentních stran na lokální úrovni (obce i města).

Volební účast má od roku 1994 klesající tendenci, ale u menších obcí (bez statutu města) je účast oproti celostátnímu průměru vyšší a nemá tak výraznou klesající tendenci. Stejně je tomu tak i u voleb do Poslanecké sněmovny, vyšší volební účast vykazují malé obce oproti městům a také výsledky voleb obvykle bývají různé od celorepublikového průměru (první 3 pozice obvykle obsadí celorepublikově nejsilnější stany, další pozice se již liší).

K volbám se musí každý občan dostavit osobně, není možný zástup. Občan volí tak, že vloží upravený hlasovací lístek do úřední obálky, kterou mu poskytla okrsková volební komise. Po ukončení voleb započte volební komise hlasy pro jednotlivé strany a kandidáty (počet hlasů pro danou volební stranu je dán součtem hlasů pro jednotlivé její kandidáty). O sečtení hlasů a přidělení mandátů se pak stará Český statistický úřad. Mandáty jsou obsazovány podle pořadí kandidátů na volební kandidátce. Členové zastupitelstva jsou poté zvoleni do funkce. K mimořádným volbám dochází v obci tehdy, je-li počet členů

zastupitelstva menší než polovina původního počtu nebo menší než 5 (a nejsou-li náhradníci, kteří by volné posty obsadili), vznikne-li obec nová (nebo nová městská část) či dojde-li k rozpuštění zastupitelstva podle příslušného právního předpisu (Čmejrek, 2008: 48-55).

3.5 Krajské zřízení

Pro účely této práce je nutné uvést kromě pojednání o obcích také pojednání o vyšších územně-samosprávních celcích – o krajích, protože Česká republika je prvotně rozčleněna do krajů, a ty jsou teprve dále členěny na jednotlivé obce.

3.5.1 Kraj

Stejně jako obec je i kraj definován ze zákona, a to zákonem 129/2000 Sb. Kraj je vyšší územně-samosprávný celek a zároveň veřejnoprávní korporace. Činnost krajů podléhá zákonům ČR, mají právo nakládat se svým majetkem a vystupovat v právních vztazích, za které pak také nese zodpovědnost. Kraj má povinnost v souladu se zákony dbát o svůj rozvoj a potřeby občanů. Kraje existovaly na území Čech již od středověku, avšak představovaly jiný typ správní jednotky než v současnosti. Tehdy fungovaly kraje k rozlišení jednotlivých panství. Od roku 1989 vyvstala opět otázka, jak upravit územní samosprávu a zvítězilo krajské zřízení. Od roku 2000 je tak ČR rozčleněna do 14 krajů včetně hlavního města Prahy. Největším krajem ČR je Středočeský kraj. Další kraje: Královéhradecký, Pardubický, Jihočeský, Vysočina, Plzeňský, Jihomoravský, Karlovarský, Olomoucký, Ústecký, Moravskoslezský, Liberecký a Zlínský (Čmejrek, 2008: 28).

3.5.1.1 Orgány kraje

Základním orgánem kraje je krajské zastupitelstvo. Počet členů zastupitelstva se odvíjí od počtu obyvatel kraje a je zveřejňován ve Věstníku krajského úřadu. Zastupitelé jsou do funkce dosazováni na základě voleb, vykonávají pak veřejnou funkci a nejsou vázáni žádnými příkazy. Členové zastupitelstva jsou povinni dostavit se na zasedání zastupitelstva, plnit úkoly, které mu přísluší a hájit zájmy občanů. Krajské zastupitelstvo rozhoduje o věcech, které spadají do samostatné působnosti kraje a v rámci zákona i o věcech přenesené

působnosti. Zastupitelstvo má v kompetenci mimo jiné předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně, předkládat návrhy Ústavnímu soudu, vydávat obecně závazné vyhlášky kraje, pečovat o rozvoj územního obvodu, vybírat zástupce kraje do regionální rady, rozhodovat o spolupráci s jinými kraji a o mezinárodní spolupráci, schvalovat rozpočet kraje a závěrečný účet, zakládat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky kraje

Krajské zastupitelstvo dosazuje do funkce a odvolává hejtmana, jeho zástupce a ostatní členy rady, zřizuje či ruší výbory a dosazuje do nich členy. Nejdéle 40 dnů od voleb se musí uskutečnit ustavující zasedání nového zastupitelstva, které svolává dosavadní hejtman. Na tomto zasedání je ustaven nový hejtman, jeho zástupce a členové rady. Nestane-li se tak na tomto zasedání, musí být přerušeno a nejdéle do jednoho týdne se musí konat nové zasedání. Schůze zastupitelstva se konají podle potřeby, nejméně však jednou za čtvrt roku. Svolává je hejtman a obvykle i řídí. Zasedání je přerušeno v případě, že se na něm nedostaví nadpoloviční většina členů, pak se musí konat zasedání náhradní (do 15 dnů), protože zastupitelstvo není schopné usnesení, nehlasuje-li souhlasně nadpoloviční většina všech členů. Požaduje-li jedna třetina zastupitelů svolání zasedání, musí tak hejtman či jeho zástupce učinit (do 21 dnů). Zasedání krajského zastupitelstva je věcí veřejnou, informace o místě a čase konání jsou vyvěšeny alespoň 10 dní před samotným konáním na úřední desce krajského úřadu. Průběh zasedání je písemně zaznamenám (do 7 dnů) a podepsán hejtmanem a ověřovateli, záznam obsahuje údaje o počtu přítomných členů zasedání, výsledky hlasování a přijatá usnesení a je k nahlédnutí na krajském úřadě.

Pro oblast samostatné působnosti (a některé zákonem dané věci z přenesené působnosti) je v kraji zřízena rada jakožto výkonný orgán. Rada kraje je tvořena hejtmanem, jeho zástupcem a dalšími členy. V krajích do 600 000 obyvatel má rada 9 členů, v krajích s více než 600 000 obyvateli má pak rada členů 11. Přestane-li hejtman plnit svou funkci hejtmana, musí opustit i funkci člena rady. Stejně jako zastupitelstvo se i rada schází podle potřeby, svolává ji hejtman a na rozdíl od schůzí zastupitelstva je neveřejná. Rada hospodáří s penězi ze státního rozpočtu a vykonává úkoly dané jí zastupitelstvem. Pokud během funkčního období klesne počet členů rady pod polovinu, vykonává její působnost zastupitelstvo.

Navenek je kraj reprezentován hejtmanem. Na některých úkolech musí hejtman spolupracovat se zastupitelstvem či radou kraje. Hejtman i jeho zástupce jsou voleni z řad zastupitelů. Hejtman má ze své funkce právo dosazovat a odvolávat ředitele krajského úřadu,

který je pak hejtmanovi zodpovědný (je to zaměstnanec kraje). Krajský úřad je kromě ředitele tvořen dalšími zaměstnanci, rozčleněnými do jednotlivých odborů. Ředitel krajského úřadu má právo účasti na zasedáních zastupitelstva a na schůzích rady, kde má poradní hlas. Ředitel smí vykonávat pouze svou funkci, nesmí vykonávat jinou funkci, ať už v politické straně či hnutí nebo v Poslanecké sněmovně či v Senátu.

Krajské zastupitelstvo má právo zřizovat kontrolní výbory, které potom zastupitelstvu předkládají své připomínky. Výbory mají vždy lichý počet členů a v čele stojí předseda z řad zastupitelů. Nejčastěji zřizované výbory jsou finanční, kontrolní, pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost. Kromě těchto výborů má kraj, v němž podle posledního sčítání lidu žije alespoň 10% občanů stejné cizí národnosti, povinnost zřídit výbor pro národnostní menšiny, jehož členy jsou i zástupci národnostních menšin. Rada kraje zřizuje komise, jejichž úkolem je předkládat radě svá stanoviska a náměty. (Čmejrek, 2008: 41-47).

3.5.1.2 Politický proces na regionální úrovni – volby do zastupitelstva kraje

Volby do zastupitelstva kraje splňují podmínky demokratických voleb, probíhají formou hlasování voličů, které je přímé, rovné, všeobecné a tajné. Krajské zastupitelé jsou voleni na čtyřleté funkční období a hlasy ve volbách jsou přerozdělovány poměrným systémem. Právo aktivní účasti při volbách do zastupitelstva kraje má každý občan ČR, který dosáhl věku 18 let a má trvalý pobyt v některé obci v územním obvodu kraje, případně cizinec s trvalým pobytem v některé obci v územním obvodu kraje (stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána). Zákonem jsou dané výjimky znemožňující občanům účast na volbách. Do zastupitelstva kraje může být zvolen každý občan ČR, který splňuje zákonné podmínky pro zvolení. V jednotlivých krajích se počet členů zastupitelstva volí podle počtu obyvatel kraje – viz tabulka Počet členů zastupitelstva vzhledem k velikosti kraje:

Počet členů zastupitelstva vzhledem k velikosti kraje

Počet obyvatel kraje	do 600 tis.	600-900 tis.	nad 900 tis.
Počet členů zastupitelstva	45	55	65

Zdroj: Zákon o krajích

Po vyhlášení voleb podávají registrované strany, hnutí a jejich koalice kandidátní listiny. Za koaliční kandidátní listinu lze považovat takovou, kterou všechny kandidující politické strany a hnutí jako koaliční označí, pojmenují a uvedou její členy. Podá-li politická strana nebo hnutí kandidátní listinu sama za sebe, nemůže už být součástí koalice. Náležitosti kandidátní listiny určuje zákon, listina musí obsahovat název kraje, politické strany, hnutí nebo koalice a její složení (jména a příjmení kandidátů, věk, povolání, místo bydliště, údaj o příslušnosti ke straně či hnutí nebo údaj o tom, že kandidát není členem žádné strany či hnutí – „bez politické příslušnosti“, pořadí na kandidátní listině). Na každé kandidátní listině může být uvedeno maximálně o 5 kandidátů více, než kolik členů zastupitelstva je v daném kraji voleno. Kandidátní listinu lze upravovat nejdéle do 60-ti dní před konáním voleb. Voleb se zúčastňuje každý volič osobně, bez možnosti zastoupení. Volič hlasuje upravením volebního lístku a jeho vložením do úřední obálky. Za platný volební lístek je považován takový, na kterém volič zakroužkuje maximálně 4 pořadová čísla kandidátů z též kandidátní listiny (uděluje tím preference pro jednotlivé kandidáty).

Volební komise po ukončení hlasování sečte hlasovací lístky pro jednotlivé politické strany, hnutí a koalice a vyloučí hlasy neplatné. Sečte také preferenční hlasy pro jednotlivé kandidáty. Mandáty jsou rozdělovány mezi politické strany, hnutí a koalice, které v rámci kraje získaly alespoň 5% z celkového počtu platných hlasů. K přepočtení jednotlivých hlasů na mandáty se používá d'Hondtova formule. Tato upravená formule dělí počet platných hlasů pro každou politickou stranu, hnutí a koalici číslem 1,42 a dalšími celými čísly od 2. Tak získáme potřebný počet podílů podle počtu kandidátů na kandidátní listině (výsledky zaokrouhlujeme na 2 desetinná místa směrem nahoru). Výsledné podíly seřadíme podle velikosti a podle počtu obsazovaných mandátů přidělíme nejvyšší podíly (v případě rovnosti rozhoduje celkový počet hlasů pro stranu, případně pak los). Mandáty jsou po přepočítání na jednotlivé politické strany, hnutí a koalice přidělovány jednotlivým kandidátům podle počtu preferenčních hlasů, těm, kteří preferenční hlasy nezískali pak podle pořadí na kandidátní listině. Uvolní-li se v zastupitelstvu mandát, obsadí jej náhradník nebo není-li náhradník, zůstane post do konce funkčního období prázdný (Čmejrek, 2008: 55-57).

4. Vlastenectví – definice a teorie

4.1 Národ

Před pojednáním o samotném nacionalismu by bylo vhodné nejprve zmínit termín národ, protože kdyby nebylo národů, nebyl by zřejmě ani nacionalismus.

Termín národ je rozdílně vysvětlován v různých jazycích. Původ tohoto slova pochází z latiny (*natio*), překladem do jednotlivých jazyků však získal rozdílný význam. Ve středověku neoznačoval tento termín příslušnost k národu či etnické skupině tak, jak to chápeme v současnosti. Příslušnost k určitému etniku byla tehdy vyjádřena jazykem (*lingua*) či kmenem (*gens*). Teprve od 18. století začal být termín národ používán pro společenství lidí. V Anglii byl národ definován jako soubor obyvatel žijících na jasně vymezeném území pod vládou jediného panovníka. Národ se pro Angličany stal synonymem ke státu. Ve Francii se po Velké francouzské revoluci změnilo pojetí národa, národ ve Francii představoval soubor občanů mluvících stejným jazykem. Později byla tato definice rozšířena ještě o pospolitost tradic a zvyklostí. V Německu se tradičně držel termín *Volk* (*natio*), který představoval soubor lidí se společnými zákony, zvyky a jazykem. Později byla definice národa rozšířena ještě o společný původ. I pro Čechy byl národ spojován jazykem, kulturou a společnými dějinami. Oproti ostatním národům je u českého národa tato definice obohacena o myšlenku, že národ je společenství lidí, kteří pracují ke společnému užitku (Hroch, 2003: 11-14).

Moderní národ je historickým výsledkem snahy společnosti o sjednocení. Mnozí vědci tvrdí, že právo na národ vychází z rasového původu. Především v kmenových společnostech hrála rasa značnou roli. Musíme ale uznat, že při vzniku moderních států nehrála etnografie velkou roli. Čistá rasa neexistuje a všechny státy jsou více či méně rasově promíchané. Ani Německo není výjimkou. Stejně jako s rasou je to i jazykem. Jsou státy mluvící stejným jazykem, které přesto nejsou sjednocené (USA a Anglie, Španělsko a španělská Amerika) a naopak státy, které fungují i přes odlišné jazyky (Švýcarsko). Jazyk je zde totiž převýšen vůlí, vůlí občanů být pohromadě navzdory různým jazykům. Národnost lze také jen těžko sjednotit náboženstvím, státní náboženství z moderních států vymizelo, každý občan státu dnes věří čemu chce. Pouto mezi lidmi tvoří jejich společné zájmy, ty však vedou spíše k tvorbě obchodních smluv, ne národa. A na závěr je vhodné zmínit roli geografie (přirozených

hranic), národy nemají právo svévolně si přivlastňovat území jiných, jen proto, že si podle svého zájmu nakreslili mapy (Renan, 1882).

Národ lze tedy nazvat národem, splňuje-li dvě podmínky, jednou je společné vlastnictví vzpomínek a druhou je vůle a přání lidí žít pospolu jako jeden národ. Vznik národa je dlouhodobou a nesnadnou záležitostí. Je nutné, aby lidé sdíleli slávu minulosti a zároveň měli touhu dosáhnout velkých věcí v budoucnosti. Národ stojí na pevné pospolitosti a ochotě lidí přinášet pro národ oběti. Právo na názor na existenci a nutnost národa, na jeho hranice, má každý jeho občan, protože existence národa není nic věčného. Může se stát, že národy budou v budoucnosti nahrazeny zcela odlišným státním zřízením, například evropskou konfederací (Renan, 1882).

4.2 Nacionalismus

Na rozdíl od pojmu národ, který je minimálně tak starý jako sama sociální realita, nacionalismus je novotvar. Ojedinele se s ním můžeme setkat v 19. století, tehdy však byl pouze nástrojem politického diskursu a byl zatížen pozitivními či negativními emocionálními konotacemi. Nástrojem vědecké analýzy se stal nacionalismus až od poloviny 20. století. Termín nacionalismus označuje politický či myšlenkový postoj, názor a bývá vztahován k určitému systému hodnot (Hroch, 2003: 14).

Ať už je nacionalismus různými autory definován jakkoli, obecně se uznává, že každý nacionalismus má určité vazby na minulost, že má historickou dimenzi a je tedy třeba položit si otázku, co předcházelo procesu formování moderního národa. Je nutno hledat význam národní kultury a jazyka v utváření nacionalismu (někteří badatelé odmítají výklad národa z etnické skupiny). V utváření nacionalismu sehrála svou roli modernizace, ať už jde o industrializaci či sociální komunikaci (rozšiřování občanských svobod). Samozřejmým důsledkem těchto změn byla touha lidí mít svůj stát a svou vládu. Někteří autoři viděli vznik nacionalismu jako nutnou součást touhy po moci a seberealizaci předáků, jiní autoři považují nacionalismus za důsledek národotvorných procesů (Hroch, 2003: 22).

Co se týče různých přístupů k nacionalismu, můžeme rozlišit tři základní. Přístup primordiální se zabývá myšlenkou, že národ má dlouhou historii, která se dá zpětně

vysledovat. Funkcionální přístup připisuje nacionalismu řadu funkcí, například psychologická funkce uspokojuje potřebu lidí najít svou identitu. Třetím přístupem je přístup narativní (vyprávěcí). Historikové berou existenci nacionalismu jako samozřejmost, dokáží ho zapojit do výkladu historie. Je běžné nazývat historii každého státu jako historii národní. Všechny tyto přístupy jsou však nedostatečné, mají pouze dílčí pravdu (Breuilly, 1994: 15-38).

Pro pochopení nacionalismu je nejprve nutné ho jasně definovat, je třeba chápat ho jako pojem moderní. Teorie zkoumající nacionalismus tedy musí obsahovat prvek modernity, aby byly schopny poradit si s problematikou nacionalismu. V centru pozornosti by měla stát nacionalistická politika, rozvoj moderního státu. Vznik národního státu nutně vyvolal reakci občanů, kteří se s ním mohli či nemuseli ztotožnit, nacionalistou se určitým způsobem stal každý. Čím silnější je ve státě tendence modernizovat, tím silnější je hnutí nacionalistického odporu (Breuilly, 1994: 15-38).

V pojetí Hanse Kohna (1968: 63-69) je nacionalismus politické přesvědčení, které vytváří základ pro soudržnost moderních společností. Za ideální formu politické organizace je považován národní stát. Nacionalismus se projevuje v rozmanitých, dokonce v protikladných ideologiích – v demokracii, fašismu i komunismu. Všem formám nacionalismu jsou společné určité rysy, ale každá forma je podmíněna sociální strukturou, duchovními tradicemi, kulturní historií a geografickou polohou společnosti. Rozšiřování nacionalismu je důsledkem modernizace, urbanizace a industrializace společnosti v celosvětovém měřítku. Cílem nacionalismu bylo od počátku vytvořit nové politické jednotky – státy s hranicemi totožnými s lingvistickými a etnickými hranicemi. Nacionalismus usiloval o svržení či alespoň přeměnu původních režimů, jejichž nárok na autoritu nevycházel z demokratických principů. Ve 20. století se nacionalismus stal revolučním hnutím, které požadovalo rovné ekonomické příležitosti, příležitost vzdělání pro všechny a zlepšování sociální situace chudých. Cílem hnutí bylo vytvořit společnost bez tříd, rovnostářskou a národní. Nacionalismus prošel několika proměnami, nejprve byl hnutím elit, později hnutím střední třídy a nakonec hnutím všech. Ve všech etapách vývoje nacionalismu byl hlavním požadavkem národ, oddělenost a odlišnost od jiných národů.

Některá základní přesvědčení, ze kterých nacionalismus vychází, pocházejí z hluboké historie. Je to například představa vyvoleného lidu a zaslíbené země (Hebrejci). Budoucnost nacionalismu lze těžko předpovídat. Změny, jež přinesl nacionalismus po druhé světové

válce, přinesly nárůst počtu členů mezinárodních organizací. OSN například přijala suverénní rovnost malých a velkých států a každému státu zajistila rovnost při hlasování. OSN pomáhá posilovat mírové mezinárodní vztahy a snaží se zbavit protichůdné nacionalistické společnosti extremismu. V současném stále provázanějším světě působí nacionalismus rozvratně, vyvolává napětí. Na druhé straně však nacionalismus napomáhá v boji proti tomu, aby si nejsilnější mocnosti podmanily svět (Kohn, 1968: 63-69).

Podle Kedourieho je nacionalismus doktrína pocházející z Evropy z počátku 19. století. Tato doktrína poskytuje kritéria k určení skupin obyvatel, které jsou schopny vytvořit vlastní vládu a zajistit legitimní výkon moci. Podle této doktríny se lidstvo přirozeně dělí na národy s vlastní národní vládou. Tuto myšlenku převzal v 19. století celý svět. Existují dvě či více verzí nacionalismu, lingvistická, rasová, náboženská a další. Mezi lingvistickým a rasovým nacionalismem není ve skutečnosti rozdíl, protože národní jazyk je pro národ typický pouze proto, že každý národ představuje odlišný rasový celek. Pokud by národ mohli tvořit pouze lidé mluvící stejným jazykem, vznikalo by mnoho problémů v jazykově smíšených oblastech. Lingvistický nacionalismus tak proměnil jazyk v politický problém, který způsobil vzájemné zabíjení a vyhlazování lidí. Svět je příliš rozmanitý na klasifikaci nacionalistické antropologie, není důvod, proč by lidé mluvící stejným jazykem, ale s odlišnou historií, měli tvořit společný stát, nebo proč by lidé s odlišným jazykem, ale společnou cestou osudu, neměli žít v jednom státě. Naopak není důvodu, proč by lidé stejného jazyka či rasy, měli být jen proto oprávněni mít svou vlastní vládu (Kedourie, 1993: 56-86).

Hobsbawm (1972: 385) se ve svém díle o nacionalismu převážně odklání od názorů svých předchůdců, protože považuje současnou literaturu za nedostačující a ryze deskriptivní. Práce, jež byly napsány nacionalistickými autory, jsou zaujaté a tedy neseriózní. Autoři se vzájemně kritizují, je pro ně nemožné nalézt objektivní kritéria národnosti. Nemohou se shodnout, zda je základem národnosti území, jazyk, etnicita, historie či něco úplně jiného. Za nepřijatelnější přístup k národnosti lze pokládat historický přístup, ve kterém nehledáme charakteristiky národa a sledujeme pouze jeho historický vývoj. Z historického přístupu vzešla například teorie marxismu, ale i ta má své nedostatky.

Jednotlivé nacionalismy pohlíží na národ různým způsobem, každý spatřuje základ národa v něčem jiném. Někteří považují za nejdůležitější území, jiní jazyk, historii, kulturu či etnickou příslušnost. Je ovšem nutné si uvědomit, že tyto pojmy měly jiný význam v 15.

století a jiný mají v současnosti. Moderních nacionalistických hnutí je nejsilněji znát výzva k solidaritě členů národa. Používá se pojem mateřská země či bratrství, lidé jsou spojeni poutem krve a rasy, neboli předpokládanými biologickými pouty. Z takového společenství jsou vyřazeni všichni ti, kdo nesdílí společné předky a jazyk. Přinejmenším v Evropě však funguje model nukleární rodiny, který zcela neodpovídá představě o loajalitě a vzájemné pomoci v rodové společnosti⁵.

Nejčastějším kritériem, podle kterého se posuzuje národnost, je v současnosti jazyk, některá nacionální hnutí považují společný jazyk za nutnost, bez které by nebyl národ národem. V rozporu s tímto národnostním kritériem existuje řada národů, které sdílí stejný jazyk, a přesto spolu soupeří a také řada lidí, kteří se rozhodli ke stejně hovořícím lidem nenáležet (Rakušané x Němci). Existují také případy, kdy jazyk byl až výsledkem spojení národa (Izrael).

Geografickou analýzou se Hobsbawm snažil definovat oblasti státu, ve kterých byla agitace vlastenců silná a zavedená. Tato aktivita nebyla rovnoměrně rozložená, roli zde hrály ekonomické faktory, vzdělání či administrativní faktory. Národní zóny se nacházely v nejúrodnější části země, převládala v nich řemeslná výroba pro místní účely. Národní hnutí se objevila nejprve ve středně pokročilých oblastech regionech. Nacionalistické obranné reakce byly podníceny postupující kapitalistickou tržní ekonomikou. V souvislosti s ekonomickým a sociálním rozvojem docházelo v 19. století v Evropě k tzv. budování národa, vytváření větších homogenních jednotek. Tento trend od poloviny 20. století ustoupil a od centralizace nastal obrat k decentralizaci.

Nacionalismus má schopnost zapadnout do rozmanitých sociálních a politických situací. Na počátku 19. století se badatelé z řad nenacionalistů domnívali, že nacionalismus není trvalou záležitostí, že bude nahrazen formami vlády, odrážejícími globalizaci světa. Tyto předpovědi byly mylné. Nacionalismus je i přes proces globalizace stále na vzestupu. Dlouhodobější představa, že nacionalismus jednou zanikne nemusí být nerealistická, nelze však zodpovědně říci, kdy se tak stane. Tato úvaha proto nemá prozatím smysl. Jedno lze o nacionalismu konstatovat, a to, že nacionalismus je jev historický, podléhající změnám a s velkou pravděpodobností ne jev věčný (Hobsbawm, 1972: 385-406).

⁵ Rodové společnosti můžeme nalézt např. na Kavkaze – pospolitě národy, kladou důraz na krevní pouto (např. Čečenci, Dagestánci další).

Nacionalismem a jeho objektem (národem) se ve svém díle zabývá také Lemberg (1964: 16-34). Lemberg nesouhlasí s názorem svých kolegů, kteří tvrdí, že národ se stává národem až ve chvíli, kdy je organizován ve státě. Zatímco v západní Evropě se národem rozumí soubor občanů se stejnou státní příslušností, ve střední a východní Evropě se národem rozumí kulturní a jazykové společenství lidí, kteří mohou žít klidně v několika různých státech. Objektem nacionalismu tedy nemusí být jen národ, ale i celá řada sociálních skupin, které nemají vlastní stát, pouze společné vědomí a kulturu a tím se pozvedají nad primitivní seskupení.

Lemberg (1964: 16-34) tvrdí, že samotný pojem nacionalismu je pro vědecké pojednání dobré pojmut v co nejužším smyslu, protože se tím podle něj stává jasnějším. Přesto nesmí být teorie nacionalismu zjednodušena pouze časovým či věcným zúžením. Je nutné nacionalismus přiřadit k jevům obdobným a zabývat se tím, co je jim společné a v čem se naopak liší. V určitém zúženém pojetí jsou za nacionalismus považovány pouze jeho anomální a patologické formy, což je po druhé světové válce pochopitelné. Zdá se, že nacionalismus u některých národů prolomil hráze lidskosti, projevil se jako nemoc Evropy. Zůstaneme-li u anglosaské terminologie, budeme pojmem nacionalismus označovat sílu sjednocující národy.

V knize *Národy a nacionalismus* pohlíží Gellner (1993: 7-18) na nacionalismus jako na produkt průmyslové revoluce ve společnosti. V původní definici je nacionalismus politickým principem, v jehož podání je národní a politická jednotka shodná. Znamenalo by to ovšem, že žádný stát by nemohl tvrdit, že je státem národním, protože v každém státě žijí cizinci. Jediným řešením by bylo zabít či vyhnat všechny příslušníky jiného národa, aby se stát stal etnicky čistým. Je nutno brát tedy tuto definici s nadhledem, národní princip jistě není porušován malým počtem usídlených cizinců. Nelze určit kolik cizinců může být na kterém území trpěno, toto číslo se bude měnit podle okolností.

Podle různých činitelů se dá nacionalismus typologicky rozdělit na nacionalismus závislý na moci, vzdělání a společné kultuře. Za ideální formu nacionalismu je považován klasický habsburský nacionalismus, ve kterém mají držitelé moci výsadní postavení. V této formě nacionalismu mají držitelé moci přístup ke vzdělání, kultuře, ale bezmocným je tento přístup zamezen. Buditelé pracují vši silou na vytvoření nového státu, kultury a nového národního jazyka. Nacionalismus západu je liberální, pracuje s poměrně rozvinutou kulturou a

má tedy za úkol pouze upravit politickou situaci tak, aby příslušníkům této kultury zajistil ochranu před soupeřícími kulturami. Oproti tomu nacionalismus východní nemůže vycházet z neexistující vysoké kultury, snaží se pouze zastávat kultury ve fázi zrodu. Východní Evropa je složitý komplex, ve kterém žijí na jednom území lidé různých jazyků, náboženství a kultur. Je zde nutné silné kulturní ovlivňování, diplomatická činnost, ale i bitvy a přesídlování, výměna či vyhánění obyvatel.

Co se týče budoucnosti nacionalismu, můžeme spekulovat o tom, zda bude nacionalismus i nadále potřebným. Společnost přešla od věku agrárního k věku průmyslovému. Zatímco v době agrární pracovala většina obyvatel v zemědělství a pouze menšina byla specialisty, v době průmyslové se situace obrátila. Podstatou agrární doby byla výroba potravin, gramotnost a centralizace. Kulturní a politické hranice se v této době jen zřídka shodovaly. Ve věku průmyslovém se společnost zcela proměnila, důležitým faktorem se stal růst vědění a hospodářský růst. Hranice politické a kulturní se v mnohem větší míře shodovaly. Než se však společnost dostala do fáze průmyslové, bylo nutno změnit společenské poměry a politické instituce, což nevyhnutelně přineslo národnostní boje, protože téměř každý měl pocit, že je s ním zacházeno nespravedlivě. V průběhu času můžeme očekávat, že nacionalismus projde změnami, ale že bude nadále existovat (Gellner, 1993: 110-131).

V dalším ze svých děl hledá Gellner (1997: 1-13) faktory, které spojují společnost v národ. Pro lidstvo má velký význam kultura, charakteristická je kulturní rozmanitost. Jistou dávkou kultury můžeme nalézt i u některých zvířat, mezi zvířaty je však kultura předávána sociálně, nikoli geneticky. U člověka je schopnost kultury geneticky podmíněná. Různí se až způsob přenosu z generace na generaci. Schopnost člověka osvojit si kulturu nepředurčuje, jakou kulturu si člověk osvojí. Svět je plný rozmanitých kultur, které se za určitých okolností mohou měnit. Je-li to například nutné, je společnost schopna změnit svůj jazyk. Kromě kultury je lidská společnost charakterizována také organizovaností. Lidé ve společenství mají svá sociální postavení, která s sebou nesou určitá práva a povinnosti. Národ tedy můžeme definovat jako organizovanou společnost sdílející kulturu.

Zatímco kultura a organizace jsou trvalé, nacionalismus a státy nikoli. Problémem nacionalistů je, že očekávají existenci státu pro to, aby byl ve společnosti nastolen řád. Pomíjejí přitom fakt, že v kmenových společnostech rovněž funguje řád, i bez přítomnosti

státního aparátu. Legitimní jednotkou by měla být taková, která se skládá z lidí téže kultury. Nejmotivnějším prvkem nacionalismu je snaha o homogenizaci státu a o to, aby především ve vedoucích funkcích nebyli cizinci. Není-li stát, nejsou klíčové pozice v něm, a tudíž ani problematika nacionalismu. O nacionalismu tedy lze hovořit pouze u států, ne u společností, které fungují bez státního zřízení. Stejně jako nejsou univerzální státy, není univerzální ani nacionalismus. Neštěstím nacionalistů je to, že berou nacionalismus jako neoddiskutovatelný fakt a ani se nesnaží teoretizovat. A to, že neberou nacionalismus pouze jako teorii, která by měla být neustále přezkoumávána, ale slepě se ho drží, je pro lidstvo neštěstí. Přesto, že jsou si nacionalisté vědomi neexistence nacionalismu v historii, vysvětlují si to po svém a používají pojem probuzení. Ten, kdo se snaží probudit v lidech národní identitu, nazývá se buditel. Cílem buditele je přesvědčit národ, že je třeba vytvořit stát, odhalit a vyhnat cizince, jejichž snahou je zničit kulturu (Gellner, 1997: 90-96).

Jednou z nejdůležitějších debat v teorii nacionalismu je spor primordialistů a modernistů. Spor o to, zda mají národy společnou etnickou minulost. Vytváření států se neudálo za týden ani za měsíc, byla to otázka několika staletí, ale vytvořeny byly, to tvrdí modernisté. Primordialisté se domnívají, že národy existovaly od ne paměti. Je těžké nalézt v tomto sporu důkazy pro či proti, jádrem tohoto sporu je kontinuita kultury. Je zřejmé, že kultura v čase přetrvává, ale zároveň je zřejmé, že se kultura v čase mění. Každý nacionalista tvrdí, že právě ta jeho kultura je ta nejkrásnější a s nejdelší tradicí. Právě specifičnost a různorodost kultur však popírá fakt, že nacionalismus je jev obecný, vyskytující se v celé šíři národů. Nacionalismus se tak nemůže vztahovat ke každému národu a jeho kultuře a nemohou dost dobře existovat ani soupeřící nacionalismy. Je zřejmé, že některé národy mají kulturní kontinuitu velmi dlouhou, jiné velmi krátkou, ale zdaleka nejvíc je těch se středně dlouhou historií (Gellner, 1997: 90-96).

5. Význam vlastenectví v politickém životě

Jedním z hlavních problémů současného politického života je klesající zájem občanů o politické dění. Klesající participace (zapojení občanů) do politického procesu se projevuje nižší volební účastí a malým zájmem občanů o převzetí zodpovědnosti za správné fungování politického procesu. Existuje výrazný rozdíl mezi politikou na národní úrovni a na úrovni regionální. Tento rozdíl se ještě více prohlubuje s evropským integračním procesem a s přenášením některých kompetencí na nadnárodní úroveň. Z těchto důvodů je třeba hledat způsoby, jak občany zapojit do politického procesu. Jedním takovým způsobem je například postupná decentralizace veřejné správy. Politická participace občanů je z hlediska úřadů potřebná pro zajištění jejich legitimacy a pomáhá efektivnímu rozhodování. Ze sociálního hlediska je politická participace občanů chápána jako projev vztahu ke komunitě, díky participaci se jednotlivci stávají občany. Politická participace má také souvislost se zapojováním vyloučených sociálních skupin do rozhodovacího procesu a slouží ke komunikaci mezi občany, kteří mají šanci vyměňovat si názory, přehodnocovat je a ztotožňovat se s názory jiných občanů. V postkomunistických zemích, ke kterým patří i Česká republika, hraje významnou roli v politické participaci občanů určitá setrvačnost působení naprosté podřízenosti místní správy ústřední státní moci, tzv. centralizace moci. Tato setrvačnost politickou participaci občanů značně oslabuje. Zatímco ve vyspělých demokratických zemích probíhaly reformy veřejné správy od 60. let 20. století a zaměřovaly se na zkvalitnění politického procesu a posílení politické participace občanů, v zemích postkomunistických se reforma státní správy odehrála až v 90. letech a týkala se především ekonomické a politické transformace státu (Čmejrek, 2008: 69).

Základním ukazatelem politické participace občanů je jejich účast ve volbách. Volební účast se odvíjí od toho, jakou důležitost občané volbám přisuzují. Nejvíce se občané identifikují se svým státem a dále se svou obcí. Největší volební účast je tedy samozřejmě při volbách do Poslanecké sněmovny, až dvojnásobná oproti volbám do Senátu, krajských zastupitelstev a evropského parlamentu. Volební účast do obecního zastupitelstva je sice slabší než u voleb do Poslanecké sněmovny, přesto je však výrazně vyšší než u jiných typů voleb. I u voleb na komunální politické úrovni je klesající volební účast, odpovídající obecnému trendu, znát. Daleko menší klesající tendenci mají volby do obecního zastupitelstva u malých obcí, bez statutu města, ve kterých je participace občanů nad celorepublikovým průměrem. V těchto neměstských obcích je zájem občanů o politické dění v obci značný, což

dokazuje volební účast v obecních volbách, občané těchto neměstských obcí jsou více aktivní než občané městských obcí i ve volbách do poslanecké sněmovny (Čmejrek, 2008: 71-72).

Dalším faktorem, který ovlivňuje politickou participaci občanů ve volbách, je faktor generační. Generační hledisko hraje významnou roli ve volební účasti a rozhodování voličů. Mezi věkové kategorie s největší volební účastí patří občané nejmladší (20-29 let) a občané nejstarší (60 a více let). Naopak občané z kategorie střední (30-59 let) jsou v největší míře voleni. Srovnáme-li věkové složení občanů, kandidátů a zvolených zastupitelů, nalezneme existující nedůvěru voličů k nejstarším a nejmladším kandidátům. Jedním z vysvětlení tohoto jevu je fakt, že volební strany předkládají voličům zcela zaplněné kandidátní listiny, aby si zajistily maximální volební zisk. Na kandidátních listinách se tak objevují i kandidáti, kteří ve skutečnosti nemají zájem zapojit se do politického procesu a na kandidátní listině jsou zapsaní pouze „do počtu“. Takovéto zaplňování kandidátních listin je charakteristické především pro malé obce, kde není dostatek kandidátů a na kandidátní listinu se tak můžou dostat například příbuzní některého z kandidátů. Občané těchto malých obcí jsou díky malému sociálnímu prostoru schopni rozeznat, který z kandidátů myslí svou kandidaturu vážně a který nikoliv. Nejstarší a nejmladší kandidáti jsou znevýhodněni, i když svou kandidaturu myslí vážně, a to tím, že obvykle nemají silnou politickou pozici a jsou proto umisťováni na dolní (nevolitelná) místa kandidátní listiny (Čmejrek, 2008: 73-74).

Na velikosti obce je závislé volební chování občanů. Ve větších obcích se statutem města je obvykle politické spektrum velmi podobné spektru parlamentnímu, a to nejen zastoupením politických stran, ale i jejich pořadím ve volbách. O něco větší variabilitu nalezneme u obcí střední velikosti, ale i zde je politické spektrum téměř shodné s parlamentním spektrem a výsledky prvních tří politických stran bývají rovněž shodné. V případě malých venkovských obcí se volební výsledky voleb do poslanecké sněmovny a do obecního zastupitelstva liší podle toho, které strany mají v obci stranickou organizaci. V malých obcích obvykle vítězí v obecních volbách nezávislí kandidáti. Ve volbách do poslanecké sněmovny respektují občané malých venkovských obcí kontext volby a volí nejsilnější politické strany, takže volební výsledky jsou srovnatelné s celorepublikovým průměrem, pouze rozdíly v preferencích bývají větší než v republikovém měřítku (Čmejrek, 2008: 75-80).

Centrum pro výzkum veřejného mínění uskutečnilo v roce 2009 výzkum zabývající se tím, jak se občané ČR angažují ve veřejném životě, jaký mají zájem o politické dění a jak hodnotí možnost participace na politice. 59 % respondentů odpovědělo, že se o politické dění v ČR zajímají a 41 % respondentů naopak odpovědělo, že zájem nemají. O politické dění v EU pak nemají zájem téměř dvě třetiny lidí a o dění světové projevují zájem jen dvě pětiny lidí⁶. Mohou však tyto výsledky svědčit o tom, že v sobě lidé mají i v současnosti určitý pocit vlastenectví? Tři čtvrtiny dotazovaných respondentů se domnívají, že jsou o politice informováni ve stejné míře jako většina ostatních, třetina občanů se cítí být dostatečně způsobilá k aktivní účasti na politickém dění a polovina dotazovaných se domnívá, že celkem rozumí důležitým problémům naší země. Mezi aktivity, které lidé vyvíjejí, patří sledování politických informací v médiích, hovory o politice s přáteli, zřídka či vůbec pak přesvědčování přátel, aby volili stejně jako oni, účast na politických setkáních či práce pro politickou stranu. O politických událostech hovoří lidé nejčastěji s rodinnými příslušníky či přáteli, jen výjimečně s cizími lidmi či lidmi veřejně činnými. Co se týče zapojování se do veřejného života, lidé se příliš neangažují ani v místě svého bydliště. Čtvrtina respondentů uvedla, že se zapojují do činnosti sportovních organizací, pětina je činná v občanských zájmových sdruženích. Méně než desetina lidí se angažuje v profesních sdruženích či v obecní samosprávě a jen 4 % lidí se zapojují do činnosti místních organizací politických stran. Zájem lidí o veřejný život v místě bydliště ve všech oblastech od roku 2007 klesl (Zdroj: CVVM. Dostupné z www.cvvm.cas.cz).

⁶ Větší zájem o politiku obecně mají muži, více se zajímají o politické dění ve světě. O politické dění se nezajímají lidé ve věku 15-19 let, lidí s neúplným či základním vzděláním.

6. Vliv vlastenectví na komunální politický proces

Venkov bývá často dáván do protikladu k městům – prostor agrární versus industriální. Vznik měst je ovšem datován do agrární epochy počátku starověku. Do protikladu se města s venkovem dostala až díky rozvoji kapitalismu a průmyslové revoluci. Venkovský lid byl konzervativisty považován za prostý, se smyslem pro pravé hodnoty. Zemědělci, aristokracie a rolníci jsou hlavní oporou státu. Naopak měšťané jsou považováni za zkorumpované podvodníky s násilnickými sklony. Stejně tak, jako venkov přejímal některé normy a způsob života z pocházející z městského prostředí, moderní města přejímala venkovské hodnoty a zvyklosti. Těmto přenosům vydatně napomáhala migrace obyvatelstva (Čmejrek, 2008: 89-98).

Původní rozpor mezi venkovem a městem v oblasti politické scény a systémů politických stran byl postupně potlačen a zájmy agrárního prostoru se nacionalizovaly v rámci městské společnosti. Po roce 1989 v ČR vzniklo velké množství nových politických stran, mimo jiné i řada agrárně orientovaných politických stran. Tyto strany však neměly dlouhého trvání, dočasně se dokázaly prosadit pouze v koalici s jinou politickou stranou, ale i tak ztrtily vliv již během prvního legislativního období. Současné politické stranictví je orientováno proti stavovskému a proti třídnímu. Rozpor mezi městem a venkovem se v současnosti projevuje problematikou regionální nerovnováhy (bohaté versus chudé regiony). Tato regionální nerovnováha vede k odlišnému přístupu občanů k politickému životu, občanům „chudých“ regionů nezbývá než věřit předvolebním programům politických stran, které slibují lepší budoucnost pro region a volební účast je v těchto regionech vyšší. Proti stále větší industrializaci bojují některá ekologická hnutí. Jiná hnutí se pak snaží o větší decentralizaci státní správy (Čmejrek, 2008: 99).

Politická situace ČR po listopadu 1989 byla plná zlomových změn. Politické strany se především snažily vyslovit k minulosti, pokud šlo o budoucnost státu, jejich záměry byly jen velmi obecné. Společným programem všech politických stran bylo upevnění demokracie, znovuoživení občanských práv a vytvoření fungující tržní ekonomiky. Lidé na venkově slyšeli na program sociálně demokratických politických stran, které slibovaly zlepšení života na venkově zajištěním dopravní obslužnosti, přístupu ke vzdělání, zdravotnické péči a ke službám (Čmejrek, 2008: 132.133).

Česká republika je území s hustým osídlením a velkým množstvím malých obcí. Z volebních výsledků voleb do zastupitelstva obcí vyplývá, že má úloha politických stran na lokální úrovni přímou souvislost s velikostí obce. Občané v malých obcích nevolí své zástupce podle jejich politické příslušnosti jako je tomu na národní úrovni. Většinu mandátů v malých obcích získávají nezávislí kandidáti, politické strany jsou v malých obcích brány spíše jako nutné zlo, zdroj politikaření. Politické strany v malých obcích nemívají ani své základny ani dostatek případných kandidátů. Politické strany na lokální úrovni nemají důvěru občanů, že budou pracovat ve prospěch obce, ve které kandidují. V politickém procesu záleží na vzdálenosti, která je mezi občany a jimi volenými zástupci. Na národní i krajské úrovni je tato vzdálenost velká, proto občané volí především nejsilnější politické strany, bez ohledu na to, kdo za stranu kandiduje. Občané v malé obci se mezi sebou obvykle znají, žijí na malém sociálním prostoru, volí pak spíše kandidáty, kteří mají v obci dobrou pověst a jsou občanům sympatičtí (Čmejrek, 2008: 57-68).

Centrum pro výzkum veřejného mínění se v roce 2005 zabývalo výzkumem, jehož cílem bylo zjistit, jaká je hodnotová orientace občanů ČR. Respondentům byla nejprve položena otázka, jaký význam pro ně představují jednotlivé nabídnuté možnosti. Respondenti měli za úkol možnosti seřadit od nejdůležitější po nejméně důležitou. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že nejdůležitější sférou života je rodina, na první místo ji zařadily ¾ dotázaných. Na druhém a třetím místě se s téměř stejnými výsledky ocitli přátelé a známí a práce. Čtvrté místo obsadila sféra volného času. O poslední dvě místa se podělila politika a náboženství, které obsadilo v konečném průměru až poslední místo. Dále byly respondentům předloženy vybrané hodnoty a byli požádáni, aby tyto hodnoty seřadili podle důležitosti, kterou jim přiřkládají. Na první místo v tomto dotazu byla řazena pravda, hned za ní svoboda jednotlivce, na třetím a čtvrtém místě skončila humanita a vzájemná odpovědnost. Na další místa se s nevelkým odstupem seřadily rovnost mezi lidmi, spravedlnost sociálních rozdílů a solidarita s potřebnými. Až na posledním místě se s výraznějším odstupem umístilo vlastenectví. Lze si klást otázku, proč lidé, bez rozdílu věku a bez ohledu na dosažené vzdělání, nepřikládají vlastenectví v dnešní době téměř žádný význam? (Zdroj: CVVM. Dostupné z www.cvvm.cas.cz).

Další výzkum provedený Centrem pro výzkum veřejného mínění se zaměřil na vztah občanů ČR k tradicím. Z tohoto výzkumu vyplynulo, že za nejdůležitější tradici jsou považovány vánoční svátky (93 % respondentů), rodinné oslavy (88 %) a návštěvy hrobů

příbuzných (89 %), na dalším místě se umístily oslavy státních svátků (65 %). Oslavy náboženských svátků považuje za důležité 57 % respondentů. Z výzkumu vyplynulo, že větší důraz na důležitost tradic obecně kladou ženy, na důležitost státních a náboženských svátků pak lidé starší generace (Zdroj: CVVM. Dostupné z www.cvvm.cas.cz).

Na pomoc při posuzování míry vlastenectví u občanů ČR použiji výzkum Centra pro výzkum veřejného mínění zabývající se vztahem a pocitem hrdosti na příslušnost k ČR. Tento výzkum porovnává výsledky zjištění z let 2001, 2005, 2007 a 2009. Od roku 2001 stoupl počet respondentů, kteří vyjádřili názor, že se spíše stydí a rozhodně stydí (ze 4% na 10 %) a zároveň klesl počet těch, kteří jsou spíše či velmi hrdí (z 57 % na 44 %). Ostatní respondenti zvolili odpověď ani hrdý, ani se nestydí. Na dotaz, z jakých důvodů jsou hrdí na ČR, odpovědělo nejvíc dotázaných, že jsou hrdí proto, že je ČR jejich rodnou zemí, mají pocit vlastenectví a mají zde rodinu a přátele. Dále si lidé cení historie své rodné země a historických osobností. Objevily se také odpovědi jako sport, vynalézavost českých lidí, věda, české výrobky či demokracie a politická kultura. Na dotaz, z jakých důvodů naopak lidé nejsou hrdí na ČR, odpovídali respondenti, že důvodem je například korupce, političtí představitelé, podvody, morálka, mezilidské vztahy, kriminalita, bezdomovci, nezaměstnanost či xenofobie. Co se týče blízkosti vztahu Čechů k vybraným územním částem, nejbližší vztah mají lidé ke své čtvrti či vesnici, nejméně blízka je pak respondentům Evropa. Nejbližší vztah ke svému bydlišti mají občané malých obcí a lidé s dobrou životní úrovní (Zdroj: CVVM. Dostupné z www.cvvm.cas.cz).

7. Závěr

Na základě zhodnocení dostupné literatury, zabývající se problematikou komunální politiky a dále literatury zaměřující se na otázku vlastenectví, je třeba na závěr práce zodpovědět předem položené stěžejní otázky. V případě první otázky, která se táže, zda má v současné době při výzkumu problematiky komunální politiky smysl zabývat se vlivem vlastenectví na komunální politický život, lze odpovědět pouze tak, že vlastenectví hraje v politickém procesu významnou roli, ovšem spíše na národní úrovni politického procesu, avšak na úrovni komunálního politického procesu není vlastenectví v dostupné literatuře téměř reflektováno. Okrajově se touto problematikou z hlediska výzkumné perspektivy zabývá například Centrum pro výzkum veřejného mínění (vztah Čechů k České republice, hrdost na vlast, vztah k tradicím apod.). Nabízí se zde tedy možnost a prostor pro další výzkum této problematiky, například měření postojevých hodnot občanů apod. Další otázka, položená v této práci, se táže, zda je v současné diskusi o otázce vlastenectví a nacionalismu zmiňována problematika vlastenectví na komunální politické úrovni. Na základě zhodnocení dostupné literatury lze na tuto otázku odpovědět tak, že otázka vlastenectví není v současné době v dostupné literatuře spojována s problematikou komunální politiky. Otázka vlastenectví se spojuje s pouze s národní úrovní politického procesu. Lze si klást otázku, zda má smysl zabývat se v současné době, kdy je na vzestupu proces globalizace, vlastenectvím na komunální politické úrovni? I zde se nabízí prostor pro další zkoumání této problematiky, například v rámci práce diplomové.

8. Seznam literatury

- Aristotelés: Politika. Praha: Rezek, 1998, 323 s.
- Breuilly, J.: Approaches to Nationalism. Munchen: R. Oldenburg Verlag, 1994, 156 s.
- Čmejrek, J.: Obce a regiony jako politický prostor. Praha: Alfa Nakladatelství, 2008, 165 s.
- Dahl, R., A.: Demokracie a její kritici. Praha: Victoria Publishing, 1995, 349 s.
- Dahl, R., A.: O demokracii : průvodce pro občany. Praha: Portál, 2001, 191 s.
- Gellner, E.: Nacionalismus. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997, 133 s.
- Gellner, E.: Národy a nacionalismus. Praha: Nakladatelství Hříbal, 1993, 156 s.
- Hobsbawm, E.: Some Reflections on Nationalism. Faber and Faber. London,1972, 207 s.
- Hošek, R: Platón: Ústava. Praha: Svoboda, 1993, 523 s.
- Hroch, M.: Pohledy na národ a nacionalismus. Praha: SLON, 2003, 451 s.
- Kedourie, E.: Nationalism..Oxford and Cambridge: Blackwell Publisher, 1993, 366 s.
- Kohn, H.: Nationalism. USA: The Macmillan and The Free Press, 1968, 192 s.
- Lemberg, E.: Nationalismus I. Psychologie und Geschichte. Reinbek bei Hamburg: Rewohlt Taschenbuch Verlag , 1964, 169 s.
- Mulgan, R., G.: Aristotelova politická teorie. Praha, 1998, 199 s.
- Novák, M.: Jakou demokracii pro nové demokracie? Praha: SLON, 2001, 86 s.
- Novák, M.: Systémy politických stran. Praha: SLON, 1997, 275 s.
- Renan, E.: Qu'est-ce qu'une kation? přednáška publikovaná v časopise Association scientifique de France (sebrané spisy, nakl. Calmann-Lévy), 1882.
- Říchová, B.: Úvod do současné politologie. Srovnávací analýza demokratických politických systémů. Praha: Portál, 2002, 207 s.
- Sartori, G.: Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků. Praha: SLON, 2001, 238 s.
- Sbírka zákonů - Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích. Částka 38/2000 Sb.
- Sbírka zákonů - Zákon č. 129/2009 Sb., o krajích. Částka 38/2000 Sb.

Internetové zdroje:

Červenka, J. Hodnotové orientace české veřejnosti [online]. 7. ledna 2005 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100433s_ov50107.pdf>.

Ettlerová, M. Češi a tradice [online]. 15. ledna 2007 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100641s_or70115.pdf>.

Škodová, M. Angažovanost Čechů ve veřejném životě [online]. 25. května 2009 [cit. 2010-02-23]. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100920s_pd90525.pdf>.

Veselský, M. Vztah a pocit hrdosti na příslušnost k ČR [online]. 1. prosince 2009 [cit. 2010-02-22]. Dostupné z <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100973s_ov91201.pdf>.